

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ  
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ  
ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΙΣ ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ  
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ**

**Θεματική Ενότητα 6:**

**Σχολές σκέψης στην  
ψυχολογία: IV**

# Θεματική Ενότητα 6

- **Στόχοι:** Η εισαγωγή των φοιτητών στις κλινικές καταβολές της ψυχολογίας και, ειδικότερα, στην ψυχαναλυτική θεωρία και στη θεωρία της μάθησης.
  
- **Λέξεις κλειδιά:** Ψυχανάλυση, Ασυνείδητο, Μηχανισμοί άμυνας.

# Κλινικές καταβολές της Ψυχολογίας

- Sigmund Freud (1856-1939)  
Ψυχανάλυση (1885-1939)
  
- Dollard et al. (1939)  
Θεωρία της Μάθησης
  
- Ανθρωπιστική Ψυχολογία:
  - Carl Rogers (1951, 1959, 1973)
  - Abraham Maslow (1954)

# Ο Sigmund Freud

- Διατύπωσε μία συνολική θεωρία που ερμηνεύει πολλές πλευρές της ανθρώπινης σκέψης και συμπεριφοράς.
- Η ψυχαναλυτική θεωρία εμπεριέχει, ωστόσο, και στοιχεία κινήτρων, καθώς δέχεται την ύπαρξη ασυνείδητων δυνάμεων που ωθούν το άτομο σε δράση.

# Το ιστορικό πλαίσιο των ιδεών του Freud

- Η ψυχαναλυτική θεωρία έχει δεχθεί επιδράσεις από:
  1. Φυσικές επιστήμες: Ιδέα σταθερού ποσού ενέργειας σε ένα σύστημα
  2. Ψυχιατρική: Ιδέα της αυτόματης και ανακλαστικής διέγερσης των νεύρων ως απάντηση στα εσωτερικά και εξωτερικά ερεθίσματα
  3. Charcot: Κλινική εφαρμογή της ύπνωσης για τη θεραπεία της υστερίας

# Συνειδητό και Ασυνείδητο

Η σκέψη λειτουργεί σε τρία επίπεδα:

- **Συνειδητό:** Το επίπεδο της εγρήγορσης, της ενημερότητας. Αντιλήψεις, σκέψεις και αισθήματα αυτού του επιπέδου πληροφορούν το άτομο για τον κόσμο και για τη θέση του σ' αυτόν, αλλά δε δημιουργούν παρόρμηση.
- **Ασυνείδητο:** Το επίπεδο για το οποίο το άτομο δεν έχει καμιά ενημερότητα. Είναι η πηγή των κινήτρων και η έδρα των ορμών. Το ασυνείδητο είναι δυναμικό και πιέζει για να εισέλθει στο συνειδητό.
- **Υποσυνείδητο:** Αποτελεί το ενδιάμεσο σύστημα, δια μέσου του οποίου πρέπει να περάσουν οι ασυνείδητες σκέψεις προκειμένου να γίνουν συνειδητές. Βρίσκεται υπό το μερικό έλεγχο της συνείδησης και ασκεί λογοκριτική λειτουργία.

# Είδη συμπεριφοράς που θεωρούνται δείκτες ασυνείδητων κινήτρων

- Οι ελεύθεροι συνειρμοί
- Οι αντιστάσεις
- Τα πρότυπα απεχθειών
- Τα πρότυπα ζωής
- Τα ανέκδοτα και τα λεκτικά σφάλματα
- Τα όνειρα
- Τα νευρωτικά συμπτώματα
- Τα έργα τέχνης

# Αρχή της ευχαρίστησης

- Πρόκειται για τη μείωση της δυσaréσκειας που δημιουργείται από την παρουσία μιας ορμής, η οποία εκτονώνεται μέσω της δράσης ή της φαντασίωσης.
- Όταν η αρχή της ευχαρίστησης δεν μπορεί να ικανοποιηθεί μέσω της δράσης, τότε ενεργοποιούνται οι αμυντικοί μηχανισμοί για να λυθεί η σύγκρουση και να επανέλθει ισορροπία.
- Η δράση των μηχανισμών άμυνας αποτρέπει τις ενστικτώδεις ορμές από το να περάσουν στο συνειδητό με την αρχική τους μορφή και τους δίνει μια άλλη, περισσότερο συμβιβαστική μορφή.



# Μηχανισμοί άμυνας

- **Απώθηση:** Αποκλείεται η είσοδος στη συνείδηση μιας τραυματικής εμπειρίας.
- **Αντιληπτική άμυνα:** Εμποδίζεται η ενημερότητα εξωτερικών απειλητικών ερεθισμάτων.
- **Απομόνωση:** Διαχωρίζεται το γνωστικό από το συναισθηματικό στοιχείο μιας ιδέας ή εμπειρίας.
- **Αντιληπτικός σχηματισμός:** Ελέγχεται η παρόρμηση, μέσω του σχηματισμού και της εκδήλωσης της ακριβώς αντίθετης συμπεριφοράς.
- **Προβολή:** Απόδοση στον άλλον των επικίνδυνων παρορμήσεων που το άτομο έχει.

# Μηχανισμοί άμυνας

- **Διόρθωση:** Αντισταθμιστικές ενέργειες, σε απάντηση μιας εσωτερικής παρόρμησης.
- **Μετατόπιση:** Μεταφορά μιας φαντασίωσης ή ενέργειας από ένα άτομο σε άλλο.
- **Εκλογίκευση:** Συναισθηματικά ουδέτερες εξηγήσεις για τη δικαιολόγηση μιας ενέργειας.
- **Άρνηση:** Διαστρέβλωση της πραγματικότητας προκειμένου να μη γίνει αντιληπτή μια δυσάρεστη κατάσταση.
- **Ταύτιση:** Υιοθέτηση χαρακτηριστικών συμπεριφορών σημαντικού για το άτομο προτύπου (ως αντιστάθμιση στον πόνο που προκαλεί η απώλεια).

# Η δομή της προσωπικότητας

Η προσωπικότητα του ατόμου είναι συνάρτηση τριών (3) λειτουργιών που αναπτύσσονται σταδιακά από τη γέννηση. Αυτές είναι:

- Το Id (Εκείνο): Πρόκειται για τη δεξαμενή των ενστικτωδών ορμών και της ψυχικής ενέργειας. Λειτουργεί με την αρχή της ευχαρίστησης σε ασυνείδητο επίπεδο.
- Το Εγώ: Με περιεχόμενο τις γνωστικές λειτουργίες (μνήμη, γνώση, αντίληψη) και τη δευτερογενή σκέψη, το Εγώ λειτουργεί με την αρχή της πραγματικότητας, σε συνειδητό και υποσυνείδητο επίπεδο, και έχει ελεγκτικό και συμβιβαστικό ρόλο.

# Η δομή της προσωπικότητας

- Το Υπερεγώ: Έχει δύο κύριες λειτουργίες:
  - α) την ηθική συνείδηση (κοινωνικές επιταγές), και
  - β) το ιδανικό εγώ (δηλαδή την εσωτερικευμένη αναπαράσταση κανόνων τελειότητας).
- Το Υπερεγώ λειτουργεί σε ασυνείδητο και υποσυνείδητο επίπεδο (αισθήματα ενοχής) και σε συνειδητό επίπεδο (χαλιναγώγηση παράλογων παρορμήσεων).

# Η ψυχο-σεξουαλική ανάπτυξη

- Η libido είναι παρούσα από την πρώτη παιδική ηλικία.
- Η ύπαρξή της φαίνεται μέσα από ενέργειες που επιφέρουν ικανοποίηση και συνδέονται με διαφορετικά μέρη του σώματος κατά την ανάπτυξη, τις ερωτογενείς ζώνες.
- Παράλληλα με την ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη κινείται και η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη.

# Η ψυχο-σεξουαλική ανάπτυξη

- Η ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη αφορά τους μετασχηματισμούς της libido κατά την εξέλιξη σε στάδια:
  - στοματικό (γέννηση -  $1 \frac{1}{2}$  χρόνο)
  - πρωκτικό ( $1 \frac{1}{2}$  - 3 χρόνια)
  - φαλλικό (3-7 χρόνια)
  - γεννητικό (έναρξη με την εφηβεία).

# Dollard et al. (1939)

## Θεωρία της Μάθησης

- Η Θεωρία της Μάθησης αποτελεί μία προσπάθεια ενοποίησης των αντιθέσεων μεταξύ ψυχανάλυσης και συμπεριφορισμού.
- Εκπορεύτηκε από μία ομάδα Αμερικανών ψυχολόγων, οι οποίοι πήραν ψυχαναλυτικές έννοιες και τις μετέτρεψαν σε όρους της Θεωρίας της μάθησης.
- Αντιστοίχως, οι κλινικοί ψυχολόγοι άρχισαν να εφαρμόζουν τις αρχές της Θεωρίας της μάθησης στη θεραπεία ειδικών προβλημάτων, όπως οι φοβίες, με σημαντική επιτυχία.